

West Bengal State University
B.A./B.Sc./B.Com. (Honours, Major, General) Examinations, 2013

PART - III
SANSKRIT — HONOURS
Paper - V
(NEW AND OLD SYLLABUS)

Duration : 4 Hours]

[Full Marks : 100

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

The figures in the margin indicate full marks.

(NEW SYLLABUS)

UNIT - I

(Marks : 25)

1. What is the derivative meaning of the word 'Agni' ? How many hymns have been dedicated to this deity ? Give a short account of his characteristic features. 8

OR

Do you find any element of scepticism in the hymn of Hiranyagarbha ? Briefly state the philosophical doctrine lying in it.

2. Translate into English or Bengali any two of the following verses : 2 × 5 = 10

a) यो र॒ध्रस्य॑ चोदि॒ता यः कृ॒शस्य॑
यो ब्र॒ह्मणो॑ नाध॒मानस्य॑ की॒रेः ।
युक्त॑ग्रा॒व्यो योऽवि॑ता सु॒शिप्रः
सुत॑सौमस्य॒ स ज॑नास॒ इन्द्रः॑ ॥

b) एषा शु॒भ्रा न त॒न्वो वि॑दानो॒र्ध्वेव॑ स्नाती दृ॒शये॑ नो अस्थात् ।
अप॑ द्वेषो वाध॒माना॑ तमांस्युषा दि॒वो दु॒हिता॑ ज्योति॒षागा॑त् ॥

c) येन॑ द्यौरु॒ग्रा पृ॑थि॒वी च दृ॒ल्हा
येन॑ स्वः॑ स्त॒भितं॑ येन॑ नाकः॑ ।
योअ॑न्तरिक्षे रज॑सो बि॒मानः
कस्मै॑ दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ विधेय ॥

3. Explain in simple Sanskrit any one of the following verses :

7

- a) अग्निः पूर्वेभिः ऋषिभिः -
- रीडयो नूतनैरुत ।
स देवाँ एह वक्षति ॥
- b) येनेमा विश्वा च्यवना कृतानि
यो दासं वर्णमधरं गुहाकः
श्वघ्नीव यो जित्रीवाल्लक्षमाद -
दर्यः पुष्टानि स जनास इन्द्रः ॥
- c) अहं सुवे पितरमस्य मूर्ध -
न्मम योनिरपस्व श्रुतः समुद्रे ।
ततो वितिष्ठे भुवनानु विश्वो -
तामूं द्यां वर्ष्मणोप स्पृशामि ॥

UNIT - II

(Marks : 10)

4. Attempt either A or B :

- A) Translate into English or Bengali any two of the following : 2 × 5 = 10
- i) नमस्ते रुद्र मन्यव उतो त इषवे नमः ।
बाहुभ्यामुत ते नमः ॥
- ii) प्रमुञ्च धन्वनस्त्वमुभयोराल्योर्ज्याम् ।
याश्च ते हस्त इषवः परा ता भगवो वप ॥
- iii) नमस्त आयुधायानातताय धृष्णवे ।
उभाभ्योमुत ते नमो बाहुभ्यां तव धन्वने ॥
- B) Answer any one of the following questions : 1 × 10 = 10
- i) Name three epithets of Rudra as you find in your text and discuss his characteristic features.
- ii) Where do occur Rudra's characteristic features apart from the Suklayajurveda ? Estimate the importance of Rudra on the basis of your text.

UNIT - III

(Marks : 10)

5. Answer any *one* of the following questions : 1 × 10 = 10
- a) Narrate the story contained in the Manumatsyakathā and show the points of resemblance that you find in any ancient deluge story known outside India.
- b) 'But as evidence of a real human sacrifice at the royal consecration no stress can possibly be laid on the Sunahsepa tale.' — Do you admit this opinion ? If so, give your arguments.

UNIT - IV

(Marks : 15)

6. Explain in Sanskrit any *one* of the following : 1 × 9 = 9
- a) योऽकामो निष्काम आसकाम आत्मकामो न तस्य प्राणा उत्क्रामन्ति ब्रह्मैव सन् ब्रह्माप्येति ।
- b) अन्धं तमः प्रविशन्ति येऽविद्यामुपासते ।
ततो भूय इव ते तमो य उ विद्यायां रताः ॥
- c) नानुध्यायादूहञ्छब्दान् वाचो विग्लापनं हि तत् ।
7. Answer either A or B :
- A) Write short notes on any *two* of the following : 2 × 3 = 6
अमृतम् , ब्रह्मवित् , पूर्वप्रज्ञा, विजुगुप्सते ।
- B) Translate into English or Bengali any *two* of the following : 2 × 3 = 6
- i) यदा सर्वे प्रमुच्यन्ते कामा येऽस्य हृदि स्थिताः ।
अथ मर्त्योऽमृतो भवत्यत्र ब्रह्म समश्नुते ॥
- ii) इहैव सन्तोऽथ विद्यस्तदवयं न चेदवेदिर्महती विनष्टिः ।
ये तद् विदुरमृतास्ते भवन्त्यथेतरे दुःखमेवापियन्ति ॥
- iii) एष नित्यो महिमा ब्राह्मणस्य न वर्धते कर्मणा नो कनीयान् ।
तस्येव स्यात् पदवित् तं विदित्वा न लिप्यते कर्मणा पापकेन ॥

UNIT - V

(Marks : 15)

8. Give the Padapātha of the verse in Q. 2 (a) or in Q. 3 (a). 5
9. Attempt any *one* of the following : 1 × 10 = 10
- a) State the various uses of उपसर्ग in the Rg Veda.
- b) Attempt a brief note on Vedic compounds.
- c) Write short notes on any *two* of the following :
- Vedic accent, अवग्रह, Vedic declension.

UNIT - VI

(Marks : 25)

10. Answer any *two* of the following questions : 2 × 10 = 20
- a) "Rg Vedic gods are personifications of natural phenomena." — Discuss.
- b) Give an idea of the variety of the contents of the Yajurvedasamhitā.
- c) Write a brief note on the Vedanga literature.
- d) Determine the position of women in Vedic society.
11. Write a short note on any *one* of the following : 1 × 5 = 5
- a) Sarvānukramaṇī
- b) Kuntāpasūkta
- c) Gopathabrāhmaṇa.

(OLD SYLLABUS)

UNIT - I

(Marks : 30)

1. Translate into English or Bengali any two of the following mantras : 2 × 4 = 8

a) अ॒ग्नि॑ना॒ र॒यिम॑श्नवत्

पोष॑मे॒व दि॒वेदि॑वे

य॒शसं॑ वी॒रव॑त्तमम् ॥

b) यश्चि॑दापो महि॒ना प॒र्यप॑श्य -

- दक्षं॑ दधा॒ना ज॒नय॑न्तीर्य॒ज्ञम् ।

यो दे॒वेष्वधि॑ दे॒व एक॑ आ॒सीत्

कस्मै॑ दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ विधेम ॥

c) यो वः॑ से॒नानी॑र्म॒हतो॑ ग॒णस्य॑

राजा॑ व्रा॒तस्य॑ प्रथ॒मो ब॒भूव॑ ।

तस्मै॑ कृ॒णोमि॑ न धना॒ रुण॑ध्मि

दशा॑हं प्रा॒चीस्त॑दृतं व॒दामि॑ ॥

d) स॒मानि॑ व॒ आकू॑तिः

स॒माना॑ हृद॒यानि॑ वः ।

स॒मान॑मस्तु॒ वो मनो॑

यथो॑ वः सु॒सहा॑सति ॥

2. What were the possible reasons behind admitting the divinity of Agni in the Vedic period ? How has this natural phenomenon been personified in the Rg Veda ? 10

OR

Give an account of dicing as a pastime and its effect on the Vedic society as you gather from your text. 10

3. Explain in Sanskrit any one of the following verses : 7

a) स नः पितेव सूनुवे -

ऽग्ने सूपायनो भव ।

सचस्वा न स्वस्तये ॥

b) यः प्राणतो निमिषतो महि -

त्वैक इद्राजा जगतो बभूव ।

य ईश अस्य द्विपदश्चतुष्पदः

कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥

c) द्वेष्टि श्वश्रूरप जाया रूणदिधु

न नाथितो विदते मर्दितारम्

अश्वस्येव जरतो वस्यस्य ।

नाहं विन्दामि कितवस्य भोगम् ॥

4. Explain any two of the following :

$$2 \times 2 \frac{1}{2} = 5$$

धाय्या, संसव, अग्नीषोमप्रणयन, आग्नेयक्रतु ।

OR

Comment grammatically on any two of the following :

$$2 \times 2 \frac{1}{2} = 5$$

दीदिवम्, अशनवत्, देवेषु गच्छति, दोषावस्तः, दाशुषे ।

OR

Explain any one of the following extracts :

$$1 \times 5 = 5$$

i) आधाने तृतीयेष्टौ प्रथमाज्यभागस्यानुवाक्या । सूक्तगता तृतीया ।

ii) तस्मिन् सूक्ते प्रथमाया ऋचो द्वितीयस्यां पवमानेष्टौ स्विष्टकृतो याज्यात्वेन विनियोगः ।

UNIT - II

(Marks : 10)

5. a) "The whole proposition converts the Bhūmisūkta into a piece of great Vedic poetry." — Justify the statement. 10

OR

- b) Translate into English or Bengali any two of the following : 2 × 5 = 10

i) नमस्ते रुद्र मन्यव उतो त इषवे नमः ।

बाहुभ्यामुत ते नमः ॥

ii) यामिषुं गिरिशन्त हस्त्रे बिभ्यस्तवे ।

शिवां गिरित्र तां कुरु मा हिंसीः पुरुषं जगत् ॥

iii) नमोऽस्तु नीलग्रीवाय सहस्राक्षाय मीदुषे ।

अथो ये अस्य सत्वानोऽहं तेभ्योऽकरं नमः ॥

UNIT - III

(Marks : 10)

6. a) "But as evidence of a real human sacrifice at the royal consecration no stress can possibly be laid on the Śunahsepa tale." — Do you admit this opinion ? If so, give your arguments. 10

OR

- b) Translate into English or Bengali any two of the following stanzas : 2 × 5 = 10

i) स हास्मै वाचमुवाद । विभृहि मा पारयिष्यामि त्वेति कस्मान्मा पारयिष्यसीत्यौघ इमाः सर्वा प्रजा निर्वोढा ततस्त्वा पारयितास्मीति कथं ते भृतिरिति ।

ii) स यदा तामतिवर्धाऽ अथ कर्षु खात्वा तस्यां मां विभरासि स यदा तामतिवर्धाऽ अथ मा समुद्रमभ्यवहरासि तर्हि वाऽ अतिनाष्ट्रो भवितास्मीति ।

iii) तमेवं भृत्वा समुद्रमभ्यवजहार । स यतिर्थी तत्समां परिदिदेश ततिर्थी समां नावमुपकल्प्योपासाञ्चक्रे सऽऔघऽ उत्थिते नावमापेदे ।

UNIT - IV

(Marks : 30)

7. a) Discuss the causes of bondage and the means of attaining salvation in the light of the Brhadāranyakopaniṣad. 10
- OR
- b) Derive the term उपनिषत् and discuss the implication of each component of the word. Explain the importance of the Brhadāranyakopaniṣad in the domain of the उपनिषत् literature. 10
8. Translate into English or Bengali any two of the following : 2 × 6 = 12
- a) तद् यथा पेशस्कारी पेशसो
मात्रामपादायान्यन्नवतरं कल्याणतरं
रूपं तनुत एवमेवायमात्मेदं शरीरं
निहत्याविद्यां गमयित्वान्यन्नवतरं
कल्याणतरं रूपं कुरुते, पित्र्यं वा
गान्धर्वं वा दैव वा प्राजापत्यं वा ब्राह्मं
वान्येषां वा भूतानाम् ।
- b) यस्यादर्वाक् संवत्सरोऽभिः परिवर्तते ।
तद्देवां ज्योतिषां ज्योतिरायुर्होपासतेऽमृतम् ॥
- c) एष नित्यो महिमा ब्राह्मणस्य न वर्धते कर्मणा नो कनीयान् ।
तस्येव स्यात् पदवित् तं विदित्वा न लिप्यते कर्मणा पापकेन ॥
9. Explain in Sanskrit any one of the following : 1 × 8 = 8
- a) नानुध्यात् बहुञ्छब्दान् वाचो विग्लापनं हि तत् ।
- b) यदा सर्वे प्रमुच्यन्ते कामा येऽस्य हृदि स्थिताः ।
अथ मर्त्योऽमृतो भवत्यत्र ब्रह्म समश्नुते ॥
- c) न वा अरे सर्वस्य कामाय सर्वं प्रियं भवत्यात्मनस्तु कामाय सर्वं प्रियं भवति ।

UNIT - V

(Marks : 20)

10. Give the Padapātha of the Rk in Q. 1 (a) or in Q. 3 (b). 5
11. Attempt any one of the following : 1 × 10 = 10
- a) Write a note on the peculiarities of Vedic Sandhi.
- b) Write an illustrative note on the forms of the Infinitive Mood in the Vedic language.
- c) Write short notes on any two of the following :
प्रचय, कम्पस्वर, सर्वानुदात्त ।
12. Give the classical Sanskrit equivalents of any five of the following : 5 × 1 = 5
वक्षति, महिना, अश्नवत्, आगमत्, भद्रम्, स्वस्तये, दाशुषे, क्षुल्लकाः, पुरोहितम् ।